

ALIMENTNI TO'LASH MAJBURIY (MI)?

Ibroximova Firuza

Toshkent davlat yuridik
universiteti 3-bosqich talabasi

Rivojlanib borayotgan O'zbekistonimizda eng dolzarb muammolardan biri bu voyaga yetmagan bolaga va yoshi qari ota-onalarga ta'minot berish bo'lib kelmoqda.

Aliment - bir turmush o'rtog'i yoki sobiq turmush o'rtog'i boshqasiga umumiy bolalarni ta'minlash yoki oilaviy ahvol bilan bog'liq boshqa xarajatlarni qoplash uchun to'lashi kerak bo'lgan to'lovdur. Bolalar uchun aliment miqdori har bir ota-onaning daromadi, bolalar soni, bolalarning yoshi va ehtiyojlari, ularni qo'llab-quvvatlash xarajatlari kabi ko'plab omillarga bog'liq.

Aliment to'lash majburiati nafaqat otaga balki onaga ham yuklatilishi mumkin. Chunki Oliy Qomusimiz bo'lmish O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 58 moddasiga ko'ra Ayollar va Erkaklar teng huqulidir.

Aliment stavkasi har bir mamlakat qonunchiligi bilan normallashtiriladi. Turli mamlakatlarda bolalar uchun nafaqa miqdorini aniqlashning turli usullari mavjud, ammo aliment ko'p holatlarda har bir ota-onaning daromadi foiziga asoslanadi. Bir qancha mamlakatlarda nafaqa har bir bolani qo'llab-quvvatlash xarajatlariga qarab belgilanadi¹. Aliment orqali bolalarni qo'llab-quvvatlashning asosiy maqsadi - ota-onalarning oilaviy ahvoli va bolalar qanday sharoitda bo'lishidan qat'i nazar, bolalarga tegishli darajada g'amxo'rlik va qo'llab-quvvatlashni ta'minlash. Ota-onalar o'z farzandlarini boqish uchun umumiy mas'uliyatni o'z zimmalariga oladilar va ulardan biri ajrashganda o'zining sobiq eri yoki xotinidan yaxshiroq moliyaviy ahvolga ega bo'lish yoki bo'lmaslikdan qat'i nazar, aliment to'lashga tayyor bo'lishi kerak. Bolalar uchun aliment to'lashning ahamiyatini e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi, chunki bu ko'plab yolg'iz ota-onalar uchun qo'shimcha daromad manbai bo'lishi,

¹ <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-uplaty-alimentov-na-nesovershennoletnih-detey>

ularning hayot sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bolani qo'llab-quvvatlash bo'yicha majburiyatlarning buzilishi odatda jinoiy javobgarlikka sabab bo'ladi va jarimalar, daromadlarni tortib olish, haydovchilik guvohnomasini yo'qotish va boshqa muammolarga olib kelishi mumkin². Biroq, alimentning muhimligiga qaramay, ba'zida ota-onalar tomonidan nizolar paydo bo'ladi, bu esa uzoq va qimmat sud jarayonlariga olib kelishi mumkin. Har bir ota-ona sud qarorlarini talab qilish, qo'llab-quvvatlash va e'tiroz bildirish huquqiga ega.

O'zbekistonda alimentni tartibga solish O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi va Oila Kodeksiga muvofiq amalga oshiriladi. Ushbu qonunlarga muvofiq alimentlar quyidagicha belgilanadi:

Voyaga etmagan bolalar uchun alimentni belgilash:

- ✓ Aliment miqdori ota-onadan birining yoki bolaning vasiysining arizasiga asosan sud tomonidan belgilanadi.
- ✓ Aliment miqdori aliment to'lashi shart bo'lgan ota-onaning daromadidan, ishning boshqa holatlaridan kelib chiqqan holda belgilanadi.

Shuningdek, oylik aliment miqdori bir bola uchun O'zbekistonda eng kam oylik ish haqining 26, 5% foizidan kam bo'lmashligi kerak.

Qaramog'ida bo'lganlar uchun aliment belgilash:

Qaramog'ida bo'lganlar uchun alimentlar - bu bola bo'lmagan, ammo moddiy yordamga muhtoj bo'lgan shaxslarga to'lanadigan to'lovlar. U shuningdek, aliment to'lashi shart bo'lgan ota-onaning daromadlari va xarajatlaridan kelib chiqqan holda belgilanadi. Qaramog'ida bo'lgan shaxslarga to'lanadigan oylik aliment miqdori bir qaramog'idagi shaxs uchun O'zbekistondagi eng kam ish haqining 30 foizidan kam bo'lishi mumkin emas.

Aliment miqdorini o'zgartirish:

- Aliment miqdori ota-onalardan birining, bolaning yoki bolaning vasiysining iltimosiga binoan o'zgartirilishi mumkin
- Aliment miqdorini o'zgartirish sud qarori bilan amalga oshiriladi.

² https://www.norma.uz/nashi_obzori/uplata_alimentov_dobrovolno_i_prinuditelno

•Aliment miqdorini o'zgartirganda, sud ularning miqdorini o'zgartirilgan holatlarga muvofiq oshirishi yoki kamaytirishi mumkin.

Alimentni undirish:

Agar ota-onadan biri sud tomonidan belgilangan miqdorda aliment to'lamasa, ikkinchi ota-ona qarzni undirish uchun sudga murojaat qilishi mumkin.

Endi xorij amaliyotiga yuzlanadigan bo'lsak, masalan, Buyuk Britaniyada aliment yoki "imtiyoz to'lovlari" ota-ona farzandiga yoki sobiq turmush o'rtog'iga ajralish yoki ajralishdan keyin to'lashi kerak bo'lgan majburiy to'lovlardan biridir. Angliyada bolalarni qo'llab-quvvatlash 1999 yildagi "Bolalar va oilalar to'g'risida" gi qonun bilan tartibga solinadi, u aliment talab qilganlarni huquqiy himoya qiladi.

Bolalar uchun alimentni to'lash tartibi har bir alohida ishning holatiga bog'liq bo'lishi mumkin. Quyida Angliyada aliment to'lashning ba'zi usullari keltirilgan:

❖ Bolalarni parvarish qilish xizmati (CMS) orqali. Bu alimentni hisoblash va qarzdordan undirishni ta'minlaydigan davlat xizmatidir. Bola bilan birga yashaydigan ota-ona aliment miqdorini aniqlash va uni qonuniy yo'llar bilan undirishda yordam so'rab CMS bilan bog'lanishi mumkin.

❖ Xususiy advokat orqali. Agar ota-onalar qo'llab-quvvatlash miqdori va uni qanday to'lash to'g'risida kelishuvga erisha olsalar, tegishli kelishuvni muhokama qilishda yordam berish uchun xususiy advokatdan yordam so'rashlari mumkin. Qarzdor majburiyatni bajarmagan taqdirda, advokat aliment undirishga ham yordam berishi mumkin.

❖ To'g'ridan-to'g'ri ota-onalar o'rtasida. Ota-onalar, shuningdek, CMS yoki advokat ishtirokisiz bolalarni qo'llab-quvvatlash to'g'risida o'zaro kelishib olishlari mumkin. Bunday holda, shartnoma shartlarini yozma ravishda belgilashadi.

❖ Ish beruvchi orqali. Agar aliment sud tomonidan tayinlangan bo'lsa, ish beruvchi qarzdorning maoshidan ma'lum miqdorni ushlab turishi kerak. Bolalarni qo'llab-quvvatlashni to'lashning ushbu usuli barcha ish beruvchilarga taalluqli emas va ba'zi hollarda bu faqat CMS orqali olinishi mumkin.

Keyingi xorijiy mamlakat sifatida Birlashgan Arab Amirliklaridagi alimentni undirish jarayoniga nazar tashlasak, BAA da bu jarayon murakkab va muhim huquqiy masala bo'lib, ehtiyotkorlik va batafsil ko'rib chiqishni talab qiladi. Birlashgan Arab Amirliklarida aliment to'lash to'g'risidagi qonunchilik oilada er va xotin o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi shariat qonunlariga asoslanadi. Shariat qonunchiligining asosiy tamoyili erning xotini va bolalarini boqish majburiyatidir. Birlashgan Arab Amirliklarida aliment olish uchun xotin avvalo, er o'zini va bolalarini boqish majburiyatini buzganligini isbotlashi kerak bo'ladi. Agar xotin qo'llab-quvvatlashga muhtojligini isbotlasa va erning alimentni to'lash imkoniyati bo'lsa, sud alimentni tayinlashi mumkin. Bundan tashqari, nikohdan oldin yoki keyin er va xotin o'rtasida aliment to'lash to'g'risida bitim tuzish mumkin. Bunday kelishuvda er ajrashgan taqdirda xotiniga to'lashi kerak bo'lgan miqdorni belgilab qo'yadi.

Shuni ta'kidlash kerakki, Birlashgan Arab Amirliklarida sudlar bolalarning yoshi, erning daromadi, er va xotinning ijtimoiy mavqei, aliment to'lash xarajatlari kabi ko'plab omillarni hisobga olgan holda har bir aliment ishini alohida ko'rib chiqadi. Shuni ham ta'kidlash joizki, Birlashgan Arab Amirliklarida er, agar vaziyat o'zgarsa, aliment miqdorini o'zgartirishni so'rashi mumkin. Misol uchun, agar er moliyaviy qiyinchiliklarga duch kelsa, u aliment miqdorini kamaytirishni talab qilishi mumkin. BAA qonunchiligiga ko'ra, xotin boshqa turmush qurmaguncha sobiq eridan aliment olishi huquqiga egadir, biroq, agar xotin boshqa turmushga chiqsa, u sobiq eridan aliment olish huquqini yo'qotadi³. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, qaysi huquqiy tizimga va davlatga qaramaylik bolani qo'llab-quvvatlash qanday to'lanishidan qat'i nazar, u majburiy ekanligini unutmaslik kerak va agar qarzdor majburiyatni bajarmasa, sud tomonidan tartibga solinishi mumkin. Chunki bola uchun u voyaga yetgunicha ota-ona javobgar hisoblanadi.

---

³ <https://xn--60-6kcdjn0djpug.xn--p1ai/articles/bankrotstvo/chto-schitaetsya-zlostnym-ukloneniem-ot-uplaty-alimentov.html>

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi;
2. O'zbekiston Respublikasi Oila Kodeksi;
3. <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-uplaty-alimentov-na-nesovershennoletnih-detey>;
4. https://www.norma.uz/nashi_obzori/uplata_alimentov_dobrovolno_i_prinuditelno;
5. <https://lex.uz/uz/>

